

University of Groningen

De kwaliteit van verwijzingen

Engelsman, Carla; Geertsema, Albert

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1994

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Engelsman, C., & Geertsema, A. (1994). *De kwaliteit van verwijzingen*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

DE KWALITEIT VAN VERWIJZINGEN

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Engelsman, Carla en Geertsma, Albert

De kwaliteit van verwijzingen /Carla Engelsman, Albert Geertsma
Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen - Met literatuur opgave -
Met samenvatting in het Engels.

ISBN 90-72156-22-6

Trefw: kwaliteit van zorg; verwijzingen

Drukker: van Denderen B.V., Groningen

Copyright © 1994 C. Engelsman, A. Geertsma

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

DE KWALITEIT VAN VERWIJZINGEN

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van het doctoraat in de Geneeskunde
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus Dr. F. van der Woude
in het openbaar te verdedigen op
woensdag 30 november 1994
des namiddags te 3.00 uur precies

door

Carla Engelsman

geboren op 30 augustus 1948 te Assen

en

des namiddags te 4.00 uur precies

door

Albert Geertsma

geboren op 11 januari 1960 te Assen

GRONINGEN
1994

Promotores: Prof. Dr. W.J.A. van den Heuvel
Prof. Dr. F.M. Haaijer-Ruskamp
Prof. Dr. B. Meyboom-de Jong

DANKWOORD

Dit proefschrift is het resultaat van een kritische en stimulerende samenwerking tussen twee disciplines: een verpleegkundige/socioloog en een arts. Velen hebben ons ter zijde gestaan of een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit proefschrift. De bijdrage van degenen die niet met name worden genoemd, waarderen wij niet minder dan die van de hieronder genoemde personen en instellingen.

In 1987 kregen wij vanuit de vakgroep Gezondheidswetenschappen en de vakgroep Huisartsgeneeskunde de opdracht een onderzoeksproject te ontwikkelen op het terrein van de relatie eerste- tweedelijns. De eerste fase van het project is gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, in de vorm van een stimulerings-subsidie. Het toenmalige Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur heeft het vervolgens mogelijk gemaakt de voorgestelde onderzoeksopzet ten uitvoer te brengen. In deze fase zijn deelrapporten verschenen waarin verschillende aspecten van de kwaliteit van verwijzingen zijn beschreven. Tenslotte heeft het Noordelijk Centrum voor Gezondheidsvraagstukken ons de mogelijkheid gegeven dit proefschrift te schrijven, waarin de aspecten van de kwaliteit van verwijzingen verder zijn geanalyseerd en met elkaar in samenhang zijn gebracht.

Het onderzoeksproject is in de eerste twee fasen begeleid door een commissie die bestond uit Harry Wesseling, hoogleraar farmacologie, Ed Klip, hoogleraar medische psychologie, Geert Bremer, hoogleraar huisartsgeneeskunde, Klaas van den Meer en Wim Benneker, huisartsen, Dick Bogchelman, gynaecoloog. Nadat Geert Bremer met emeritaat ging, heeft Betty Meyboom-de Jong, hoogleraar huisartsgeneeskunde, de plaats van hem overgenomen. Tijdens deze eerste twee fasen traden Floor Haaijer-Ruskamp, hoogleraar sociale farmacologie en Wim van den Heuvel, hoogleraar medische sociologie, als projectleiders op en zij hebben ons, evenals Betty Meyboom, begeleid bij de promotiewerkzaamheden. Wij danken hen allen voor hun onvermoeibare steun, adviezen en commentaren.

Bij de uitvoering van het onderzoek zijn een groot aantal personen betrokken geweest. Onze dank gaat uit naar de respondenten: patiënten, huisartsen en specialisten, de districtshuisartsenverenigingen, de specialistenvereniging en ziekenhuismedewerkers die bereid waren om aan het onderzoek mee te werken. Hun positieve opstelling heeft het mogelijk gemaakt dat wij konden beschikken over een volledige set aan gegevens van ruim 300 verwijzingen. Daarnaast zijn wij nog vele anderen zeer erkentelijk voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit proefschrift. In het bijzonder noemen we de interviewers, die de vraaggesprekken met de patiënten hebben gedaan, de huisartsen en specialisten die voor ons ziektegeschiedenissen en verwijsbrieven hebben beoordeeld, Marije Eizenga, Ria Kingma en Jeanne Lakerveld die ons hebben geholpen bij het opslaan van de gegevens en de secretariële werkzaamheden.

Zonder de hulp van Klaas Groenier en Roy Stewart, methodologen, Tom Snijders, hoogleraar methoden en technieken en Ronald Zwaagstra, assistent in opleiding, zou het niet mogelijk zijn geweest om de gegevens volgens de juiste methode te analyseren.

Wij danken de leden van de promotiecommissie Prof.dr. D.S. Postma, hoogleraar longziekten, Prof.dr. J. van der Zee, hoogleraar medische sociologie en Prof.dr. D. Post, hoogleraar sociale geneeskunde, die de tijd en de moeite hebben genomen om deze omvangrijke studie te beoordelen.

Tenslotte willen wij onze vrienden bedanken die voor ons op lastige momenten een belangrijke steun in de rug zijn geweest. Hierbij wil ik, Bert, speciaal Henny noemen die mij in een drukke tijd de ruimte heeft gegeven het proefschrift af te kunnen maken.

Groningen, oktober 1994

Carla Engelsman, Bert Geertsma

INHOUD

DANKWOORD

LEESWIJZER

1	INLEIDING EN ONDERZOEKSVRAGEN	
1.1	Het wetenschappelijke belang van het onderzoek	1
1.2	Het maatschappelijke belang van het onderzoek	3
1.3	Het doel en de vraagstelling van het onderzoek	7
1.4	Samenvatting	8
2	DE UITWERKING VAN DE CENTRALE VRAAGSTELLING	
2.1	Inleiding	11
2.2	Het model voor de verklaring van de kwaliteit van verwijzingen	11
2.3	De kwaliteitsaspecten	17
2.3.1	Het proces: de doelmatigheid van het handelen van de huisarts en de specialist	17
2.3.2	Het proces: de communicatie tussen de huisarts en de specialist	20
2.3.4	De uitkomst van de verwijzing	24
2.4	De verklarende variabelen, gespecificeerd per kwaliteitsaspect	27
2.4.1	Inleiding	27
2.4.2	De verklaring van de doelmatigheid van het handelen van de huisarts en de specialist	28
2.4.3	De verklaring van de kwaliteit van de communicatie tussen de huisarts en de specialist	31
2.4.4	De verklaring van de verandering van de gezondheidstoestand, de ongerustheid en de diagnostische kennis	34
2.4.5	De verklaring van de tevredenheid van de patiënt over het gedrag van de artsen	37
2.4.6	Het doorgaan met het zoeken van hulp gedurende of na afronding van de verwijzing	40
2.5	De samenhang tussen de kwaliteitsaspecten	40
2.6	Samenvatting	41

3 MATERIAAL EN METHODEN

3.1	Inleiding	51
3.2	De onderzoeksopzet	51
3.3	De uitvoering van het onderzoek	53
3.3.1	Het vaststellen van de steekproef	53
3.3.2	De in- en exclusiecriteria voor de selectie	53
3.3.3	De benadering van de respondenten	55
3.3.4	'Bijzondere omstandigheden' bij de tweede en derde vragenronde	56
3.4	De meetinstrumenten	56
3.4.1	De doelmatigheid van het handelen van de huisarts en de specialist	56
3.4.2	De kwaliteit van de communicatie tussen de huisarts en de specialist	58
3.4.3	De uitkomst van verwijzing	59
3.4.4	De verklarende en beschrijvende variabelen	62
3.5	De organisatie van het onderzoek en verwerking van de gegevens	68
3.6	Samenvatting	68

4 DE KENMERKEN VAN DE RESPONSGROEPEN EN DE GENERALISEERBAARHEID VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN

4.1	Inleiding	71
4.2	De respons	71
4.2.1	De respons van de onderzoeksgroepen	71
4.2.2	De respons op het ter beschikking stellen van de verwijs- en specialistenbrieven	73
4.3	De demografische en algemene kenmerken	73
4.3.1	De huisartsengroep	73
4.3.2	De specialistengroep	76
4.3.3	De patiëntengroep	78
4.3.4	Twee verwijzings specifieke kenmerken	79
4.4	De verwachtingen en opvattingen van de patiënt en de artsen	80
4.4.1	De taakafbakening tussen huisarts en specialist	80
4.4.2	Het gedrag van huisartsen in de arts-patiënt relatie	82
4.4.3	Het gedrag van specialisten in de arts-patiënt relatie	83
4.4.4	De Health Locus of Control schaal	84
4.5	De samenhang tussen de niet-verwijzings specifieke verklarende variabelen	84
4.6	Samenvatting en beschouwing	87

5	DE TEVREDENHEID OVER HET GEDRAG VAN DE HUISARTS EN DE DOELMATIGHEID VAN HET HANDELEN VAN DE HUISARTS	
5.1	Inleiding	91
5.2	De klachtkenmerken	91
5.3	De uitgangssituatie	93
5.4	De verwijsmotieven van de huisarts	97
5.5	De verwachtingen ten aanzien van de uitkomst van de verwijzing	97
5.6	De samenhang tussen de verklarende variabelen	99
5.7	De tevredenheid van de patiënten over het gedrag van de huisarts	103
5.8	De verrichtingen van de huisarts en de patiënt	104
5.9	De doelmatigheid van het handelen van de huisarts	107
5.9.1	De onafhankelijke beoordeling van de doelmatigheid van het handelen van de huisarts	107
5.9.2	De subjectieve beoordeling van de doelmatigheid van het handelen van de huisarts	113
5.10	De verklaring van de doelmatigheid van het handelen van de huisarts	116
5.11	Samenvatting en beschouwing	118
6	DE KWALITEIT VAN DE VERWIJSBRIEF	
6.1	Inleiding	125
6.2	De onafhankelijke beoordeling van de verwijfsbrief	125
6.2.1	Inleiding	125
6.2.2	De minimumbrief	125
6.2.3	De 'overige' items van de verwijfsbrief	130
6.2.4	De verzorging van de verwijfsbrief	136
6.2.5	Het totaaloordeel over de verwijfsbrief	137
6.3	De subjectieve beoordeling van de verwijfsbrief	139
6.3.1	Inleiding	139
6.3.2	Het 'overall' oordeel en het oordeel over de items van de verwijfsbrief van de specialist	140
6.3.3	De vergelijking tussen de onafhankelijke en de subjectieve beoordeling van de verwijfsbrief	142
6.4	Een viertal verklarende variabelen (bekendheid met/schrijven volgens de NHG-standaard, bekendheid met specialist op T1 en werkrelatie)	145
6.5	De verklaring van de kwaliteit van de verwijfsbrief	146

Inhoud

6.6	Samenvatting en beschouwing	152
7	HET HANDELEN VAN DE SPECIALIST	
7.1	Inleiding	161
7.2	De beleidsmotieven van de specialist	161
7.3	De aard/ernst van de klachten op T2	162
7.4	De verrichtingen van de specialist	162
7.5	De overeenstemming tussen de bedoeling van de huisarts en het handelen van de specialist	165
7.6	De doelmatigheid van het handelen van de specialist	169
7.6.1	Inleiding	169
7.6.2	De onafhankelijke beoordeling van de doelmatigheid van het handelen van de specialist	169
7.6.3	De subjectieve beoordeling van de doelmatigheid van het handelen van de specialist	178
7.7	Het nut c.q. de noodzaak van de verwijzing door de huisarts achteraf	179
7.8	De verklaring van de doelmatigheid van het handelen van de specialist	182
7.8.1	De overeenstemming bedoeling huisarts-handelen specialist	182
7.8.2	De doelmatigheidsscore voor het handelen van de specialist	185
7.9	Samenvatting en beschouwing	186
8	DE KWALITEIT VAN DE SPECIALISTENBRIEF	
8.1	Inleiding	193
8.2	De objectieve beoordeling van de specialistenbrieven	193
8.3	De subjectieve beoordeling van de specialistenbrieven	195
8.4	Vergelijking tussen de objectieve en de subjectieve beoordeling	198
8.5	De verklaring van de kwaliteit van de specialistenbrieven	199
8.5.1	De snelheid van de specialistenbrieven	199
8.5.2	De inhoud van de specialistenbrieven	201
8.6	Samenvatting en beschouwing	202

9	DE UITKOMST VAN DE VERWIJZING	
9.1	Inleiding	207
9.2	De verandering van de gezondheidstoestand	207
9.3	De verandering van de ongerustheid	211
9.4	De verandering van de kennis op diagnostisch gebied	213
9.5	Overzicht van de tot nu toe besproken uitkomstaspecten en de noodzaak van de verwijzing achteraf	215
9.6	De tevredenheid over het gedrag van de specialist	219
9.7	Doorgaan met het zoeken van hulp	220
9.8	De verklaring van de uitkomst van de verwijzing	221
9.8.1	Inleiding	221
9.8.2	De verklaring van de verandering van de functionele toestand (longitudinaal)	222
9.8.3	De verklaring van de verandering van de klachten (retrospectief)	223
9.8.4	De verklaring van de verandering van de ongerustheid (longitudinaal)	224
9.8.5	De verklaring van de verandering van de ongerustheid (retrospectief)	225
9.8.6	De verklaring van de verandering van de kennis van de huisarts op diagnostisch gebied	227
9.8.7	De verklaring van de verandering van de kennis van de patiënt op diagnostisch gebied	228
9.8.8	De tevredenheid over het gedrag van de huisarts	230
9.8.9	De tevredenheid over het gedrag van de specialist	231
9.8.10	het doorgaan met het zoeken van hulp	232
9.9	Samenvatting en beschouwing	239
10	DE SAMENHANG TUSSEN DE KWALITEITSASPECTEN VAN DE VERWIJZING	
10.1	Inleiding	249
10.2	De samenhang tussen de kwaliteitsaspecten	249
10.3	De verklaring van de kwaliteit van de verwijzingen (analyse met de andere kwaliteitsaspecten en de verklarende variabelen)	251
10.4	Samenvatting en beschouwing	255

11	SLOTBESCHOUWING	259
	SAMENVATTING	279
	SUMMARY	287
	BIJLAGEN	
I	LITERATUUROVERZICHT VAN DE VERKLARENDE VARIABLEN: VERWIJSMOTIEVEN, TAAKOPVATTING EN VERWACHTING OVER HET GEDRAG VAN DE ARTSEN	
I.1	Inleiding	295
I.2	Verwijsmotieven van de huisarts	295
I.3	Opvattingen van huisarts en specialist over de wederzijdse taakafbakening	297
I.4	Verwachtingen van de patiënt en opvattingen van de arts over het gedrag van de arts in de arts-patiënt relatie	299
II	HET BEPALEN VAN DE OVEREENSTEMMING TUSSEN DE BEDOELING VAN DE HUISARTS EN HET SPECIALISTISCH HANDELEN	305
III	DE ONAFHANKELIJKE BEOORDELING VAN DE DOELMATIGHEID EN DE AARD/ERNST VAN DE KLACHTEN	
III.1	Inleiding	309
III.2	De samenstelling van de ziektegeschiedenissen	309
III.3	De beoordelingslijsten	310
III.4	De samenstelling van de beoordelaarsgroepen	314
III.5	De reproduceerbaarheid van de beoordeling	316
III.6	De vorming van doelmatigheids- en klachtenschalen	321
III.7	Het berekenen van de doelmatigheids- en klachtenscores	323

IV	DE BEOORDELING VAN DE COMMUNICATIE	
VI.1	Inleiding	327
IV.2	De onafhankelijke beoordeling van de verwijfsbrief	327
IV.3	De objectieve beoordeling van de specialistenbrief	336
V	DE UITKOMSTASPECTEN	
V.1	Inleiding	339
V.2	De functionele toestand	339
V.3	De ongerustheidsschaal	342
V.4	De verandering van de kennis van de huisarts en de patiënt op diagnostisch gebied	343
V.4.1	De verandering van de kennis van de huisarts	343
V.4.2	De verandering van de kennis van de patiënt	345
V.5	De schalen: tevredenheid van de patiënt over het gedrag van de artsen in de arts-patiënt relatie	345
V.5.1	De schaal: tevredenheid over het gedrag van de huisarts	345
V.5.2	De schaal: tevredenheid over het gedrag van de specialist	346
V.6	De factoranalyse op de uitkomstaspecten	347
VI	DE VERKLARENDE VARIABELEN	
VI.1	De opvatting van huisarts en specialist over de wederzijdse taakafbakening	349
VI.1.1	Inleiding	349
VI.1.2	De uitsprakenschaal (eerste meting)	349
VI.1.3	De aandoeningenschaal (eerste meting)	351
VI.1.4	De uitsprakenschaal (tweede meting)	354
VI.1.5	Samenvatting taakopvattingsschalen	359
VI.2	De verwachtingen van de patiënt en de opvattingen van de huisarts over het gedrag van de arts in de arts-patiënt relatie	360
VI.2.1	Inleiding	360
VI.2.2	De schaal: verwachtingen van de patiënt over het gedrag van specialisten	361
VI.2.3	De schaal: verwachtingen van de patiënt en de opvattingen van de huisarts over het gedrag van de huisarts in de arts-patiënt relatie	362
VI.3	Health Locus of Control schaal	364
VI.4	Comorbiditeit	365

Inhoud

VI.5	Verwachtingen ten aanzien van de uitkomst van de verwijzing	365
VI.6	Schaal: Intensiteit van de (werk)relatie huisarts-specialist	365
VII	DE BESCHRIJVENDE VARIABELEN	
VII.1	De bedoeling van de verwijzing volgens de patiënt	367
VII.2	Verrichtingen	367
VII.3	Doelmatigheid handelen van huisarts en specialist	368
VII.4	Het oordeel van de specialist over de verwijsbrief	369
VII.5	Het oordeel van de huisarts over de specialistenbrief	370
VIII	DE VERWERKING VAN DE GEGEVENS	
VIII.1	Inleiding	373
VIII.2	De criteria bij de schaalconstructie	373
VIII.3	De gebruikte statistische technieken	374
VIII.4	Multilevel analyse	376
IX	CORRELATIEMATRIXEN	379